

Znaczenie głośnego czytania dzieciom

Głośne czytanie dziecku jest niezwykle ważne dla jego prawidłowego rozwoju. Zaspokaja bowiem jego wszelkie potrzeby emocjonalne a także wspiera rozwój psychiczny i intelektualny. Uczy myślenia, przynosi wiedzę ogólną, rozwija pamięć, wyobraźnię, wzbogaca zasób słownictwa. Daje również kontakt z bogactwem doświadczeń, które są często niemożliwe do zdobycia samemu.

Zalety czytania dzieciom

W obecnych czasach większość dzieci wychowuje się w kulturze telewizyjnej i internetowej. Programy telewizyjne są obecne w ich życiu od najmłodszych lat. Dziecko ogląda gotowe obrazy, lecz nie stymuluje go to do twórczego działania. Na szczęście pomimo rozwoju atrakcyjnych audiowizualnych środków przekazu, książka w dalszym ciągu jest istotnym źródłem uczenia się. Słuchając bajek, baśni i opowiadań dziecko ma szansę wyobrazić sobie to, co słyszy. Oglądając zaś ilustracje, modyfikuje własne wyobrażenia. Rozwija to kreatywność i twórcze myślenie.

„Zalety głośnego czytania:

- buduje mocną więź między dorosłym i dzieckiem,
- zapewnia emocjonalny rozwój dziecka, umożliwia rozwój uczuć wyższych,
- rozwija język, pamięć i wyobraźnię,
- uczy myślenia,
- poprawia koncentrację uwagi,
- wzmacnia poczucie własnej wartości dziecka,
- poszerza wiedzę ogólną,
- ułatwia naukę,
- kształtuje system wartości i postaw moralno – społecznych oraz etycznych,
- uczy tolerancji i wrażliwości na to co odmienne,
- chroni przed zagrożeniami ze strony masowej kultury,
- stanowi ciekawy sposób na spędzanie wolnego czasu.”¹

¹<http://www.calapolskaczytadzieciom.pl>

Głośne czytanie dzieciom stanowi też dobrą podstawę do innych form aktywności. Dziecko może rysować różne sceny opisane w książce, kolorować obrazek konturowy, wykonywać najróżniejsze prace plastyczne – techniczne co stymuluje rozwój jego zdolności manualnych. Opowiadając przygody bohaterów, wymyślając ich dalsze losy, rozwija zdolności językowe, mowę i wyobraźnię.

Bajki terapeutyczne

Bajki i baśnie to najbliższe dziecku utwory. W analizie psychologicznej wyodrębniamy tu dwie warstwy: poznawczą i emocjonalną. Dziecko poznaje otaczający świat poprzez działania bohaterów bajki. Przedstawiany świat jest tu uproszczony, ale zrozumiały dla dzieci. Bajka pozwala mu zrozumieć świat adekwatnie do jego możliwości intelektualnych. W bajce świat realny miesza się z fantastycznym i razem tworzą fascynującą rzeczywistość. W świecie bajek i baśni dziecko spotyka przyjaciół, przeżywa cudowne przygody. Kreują one niezwykły świat, w którym rządzą reguły dobra, które zawsze zwycięża. Szczęśliwe zakończenie daje dziecku przyjemne uczucie sukcesu, gdyż dzieci bardzo często identyfikują się z bohaterami czytanych utworów odkrywając tym samym własną tożsamość. Bajka dostarcza wzorców moralnych, mówi co jest dobre, a co złe. Utwory te wywołują empatię, przez co dzieci stają się wrażliwe na zło oraz niesprawiedliwość. „Baśnie zostały odkryte dla terapii przez Brunona Bettelheima, który z pozycji psychoanalitycznej wyjaśniał ich oddziaływanie jako sposobu na rozwiązywanie nieświadomych konfliktów wewnętrznych. Był pierwszym, który zwrócił uwagę na to, że fabuła baśni stanowi matrycę społeczną, dzięki której dziecko uczy się funkcjonować w grupie społecznej. (...) Dziecko znajdzie w baśni cele, sens egzystencji, samodzielnie odkryje prawdę, co wpłynie na całe jego późniejsze życie.”²

Maria Molicka uważa, że najważniejszą rolą bajki jest redukcja lęku u dzieci a głośne czytanie bajek daje dzieciom poczucie siły, zaspakaja potrzeby psychologiczne, wspiera i obniża lęk.

Bajki terapeutyczne to bajki które leczą. „Bajka terapeutyczna (inaczej tekst nacechowany terapeutycznie) w aspekcie narracji podobna jest do baśni. Jej fabuła

² Molicka Maria, *Biblioterapia i bajkoterapia, Rola literatury w procesie zmiany rozumienia świata społecznego i siebie*. Media Rodzina, Poznań 2011r., s. 214

usytuowana jest w fantastycznym, nierealnym świecie, a bohaterowie mają podobne problemy do tych, które spotykają dzieci w realnym życiu. Przyjaciele, czyli inne postaci bajkowego świata, pomagają rozwiązywać problemy(...) W fabule zawarte są przeżycia, motywy zachowań i sposób myślenia o wybranych sytuacjach emocjonalnie trudnych.

Cechą więc charakterystyczną wszystkich bajek terapeutycznych jest to, że bohater bajkowy znajduje się w trudnej sytuacji, zaś wprowadzone postaci umożliwiają mu rozwiązanie problemu, redukcję lęku. Bohater uczy się różnych sposobów jego pokonania a nabycie nowych kompetencji prowadzi do zmiany w przeżywaniu i do zmiany w zachowaniu. »³

W bajkach terapeutycznych, inaczej niż w baśniach, przeważnie nie ma magii. Są tam zaprezentowane wzory, sposoby działania, których stosowanie powoduje rozwiązanie problemu.

Maria Molicka wyodrębnia 3 rodzaje bajek terapeutycznych:

- bajki relaksacyjne,
- bajki psychoedukacyjne,
- bajki psychoterapeutyczne.

Bajki relaksacyjne posługują się wizualizacją w celu wywołania odprężenia i uspokojenia. Ich akcja toczy się w miejscu dobrze znanym dziecku, które jest spokojne, bezpieczne i przyjazne. Trwają krótko, około 7 minut. mają wyraźny schemat: bohater wszystkimi zmysłami doświadcza i obserwuje miejsce gdzie odpoczywa. Występują w nich wydarzenia takie jak latanie, picie wody ze źródła, szum wodospadu. Przed czytaniem należy wprowadzić dzieci w stan odprężenia. Utworom tym często towarzyszy relaksacyjna muzyka. Sugestie osoby czytającej powinny zawierać strukturę słuchową, wzrokową i czuciową np.: "słyszysz szum drzew, wodospadu", "widzisz fale uderzające o brzeg", "wchodzisz na szczyt ogromnej góry".

Bajki psychoedukacyjne to takie, które redukują negatywne stany emocjonalne. Dzieje się to poprzez przedstawienie innej interpretacji sytuacji trudnej emocjonalnie. Taka zmiana sposobu myślenia ma ułatwić dziecku inne odczuwanie i w rezultacie spowodować zmianę w zachowaniu. Bajki te najczęściej wykorzystuje się profilaktycznie, aby przygotować dziecko

³ Molicka Maria, *Biblioterapia i bajkoterapia, Rola literatury w procesie zmiany rozumienia świata społecznego i siebie*. Media Rodzina, Poznań 2011r., s. 224

do trudnej dla niego sytuacji np. wizyty u stomatologa. Dają one wzory innego sposobu myślenia dziecka o sytuacji trudnej i wskazują wzory, sposoby zachowania, które prowadzą do rozwiązania problemu. Dziecko ma tu jednak samo dojść do rozwiązania owego problemu. Bajki te nie powinny być moralizatorskie. Układając je, należy posługiwać się symbolami i metaforami, które są znane dziecku. „Metafory w bajkach mogą mieć postać krótkich historyjek, anegdot. Jeśli dziecko utraciło zaufanie do dorosłych, to historyjka o zwierzątku, które zaplątało się w sieć kłusownika i teraz gryzie, broniąc się przed leśniczym, który chce je uwolnić, lub o chorym piesku, który musi iść do weterynarza, pomoże mu zrozumieć swój problem.”⁴

Maria Molicka stwierdza, że tego typu bajki oddziałują na procesy poznawcze dziecka poprzez:

- osvajanie z sytuacją zagrożenia,
- przedstawianie jej w sposób, który powoduje, że staje się ona zrozumiała dla dziecka,
- zapoznanie ze słownictwem dotyczącym emocji,
- wyjaśnianie związków przyczynowo - skutkowych między zdarzeniem, sposobem myślenia i doznawaniem emocji,
- racjonalizowanie problemu, pokazanie wzorów skutecznego działania i innego myślenia o trudnej sytuacji
- zachęcanie do rozmowy o problemach, poszukiwanie rozwiązań
- uczenie pozytywnego myślenia, które nastawione jest na działanie.

Bajki psychoterapeutyczne to takie, które polegają na redukcji lęku, poczucia winy, wstydu, złości, gniewu itp. Opisane są w nich różnego rodzaju emocje, których doznaje dziecko np. wstyd, zażenowanie, poczucie winy, nienawiść lub sympatia. Poprzez bajkę dziecko odkrywa je u siebie oraz ma możliwość zobaczenia własnego zachowania zarządzanego tymi emocjami, czy sposoby ich interpretacji. Bajki te są dłuższe od bajek relaksacyjnych i psychoedukacyjnych, mają też rozbudowaną fabułę. "Bajka psychoterapeutyczna zawiera niektóre elementy baśni (kompensacja potrzeb) i bajki psychoedukacyjnej (wzory), uzupełnione o dawanie wsparcia, co w efekcie ma poprzez (...) identyfikację z bohaterem, odwrócenie i wiedzę, zbudować zasoby osobiste, a tym samym spowodować redukcję napięcia."⁵

⁴ Molicka Maria, *Bajkoterapia. O lękach dzieci i nowej metodzie terapii*. Media Rodzina, Poznań 2002r., s. 161

⁵ Molicka Maria, *Bajkoterapia. O lękach dzieci i nowej metodzie terapii*. Media Rodzina, Poznań 2002r., s. 170

Bajka psychoterapeutyczna ma więc:

- zastępczo zaspokoić potrzeby dowartościować dziecko,
- dać mu wsparcie poprzez akceptację, zrozumienie,
- przekazać wiedzę o sytuacji lękotwórczej i wskazać sposoby poradzenia sobie z nią.

Najważniejszą rolą bajek terapeutycznych jest uwalnianie od lęku poprzez wyzwianie emocji, uwrażliwienie na los innych osób oraz zwierząt, uwrażliwienie na zło, ból, niesprawiedliwość, odróżnianie fikcji od rzeczywistości oraz jej rozumienie a także nabywanie umiejętności jej zmieniania. „Bajki terapeutyczne tym różnią się od innych edukacyjnych opowiadań, że koncentrują się wyłącznie na sytuacjach trudnych emocjonalnie, zawierają informacje, które obrazują wzory ich wyjaśniania, nadawania określonego znaczenia, nazywania emocji szczególnie społecznych oraz zaznajamiają ze strategiami zadaniowymi radzenia sobie, poza tym wskazują na wagę wsparcia społecznego.”⁶

Rola głośnego czytania w rozwoju i wychowaniu dziecka przedszkolnego

Liczne artykuły oraz badania wskazują jak ogromny wpływ ma głośne czytanie dzieciom na rozwój poznawczy i emocjonalny dziecka w wieku przedszkolnym. Czytanie bajek, baśni, opowiadań i wierszy wpływa pozytywnie na wydłużenie koncentracji uwagi. Konieczne jest bowiem dłuższe skupienie uwagi na czytanej treści. Wspólne rozmowy, dyskusje na temat bohaterów rozwijają zdolności językowe dziecka, jego mowę oraz wyobraźnię. Czytana lektura wzbogaca słownictwo, uczy poprawności gramatycznej podczas wypowiedzi, w łatwy i przyjemny sposób pozwala poznać i zrozumieć świat oraz poszerzyć krąg doświadczeń. Bajki relaksacyjne redukują napięcie, co jest widoczne u dzieci szczególnie w spadku napięcia mięśniowego. Bajki mają też nieoceniony wpływ na rozwój emocjonalny i kształtowanie się postaw u najmłodszych dzieci. Maria Molicka w swojej książce "Biblioterapia i bajkoterapia" napisała "Dzieci w wieku przedszkolnym również często nie proszą o pomoc, nie mówią gdy się zmoczą, nie przyznają się, że boją się

⁶ Molicka Maria, *Biblioterapia i bajkoterapia, Rola literatury w procesie zmiany rozumienia świata społecznego i siebie*. Media Rodzina, Poznań 2011r., s. 225

duchów, dentysty lub, że nie rozumieją nieznanego słowa. Stan taki potęguje ich bezradność, nie wiedzą co zrobić i jak się zachować. W konsekwencji tłumią emocje (...)." ⁷

Odpowiednio dobrane utwory mogą więc pełnić funkcję terapeutyczną. Mają olbrzymi udział w rozwoju osobowości, kompensują niedostatki w zaspokajaniu potrzeb, pomagają utrzymać równowagę emocjonalną, chronią przed negatywnymi emocjami, uczą nowych zachowań i dają wzory osobowe. Literatura ta daje dziecku wsparcie w samodzielnym rozwiązywaniu problemów. Dziecko, identyfikując się z bohaterem, zauważa, że on też ma podobny problem i potrafi sobie z nim poradzić. Daje to ukojenie, budzi nadzieję na spełnienie oczekiwań. Dzięki tej identyfikacji zapoznaje się z całą gamą emocji, uczuć i postaw. Uczy się zachowań społecznie akceptowalnych, oraz tych, które są potępiane, form ekspresji emocji, sposobów reagowania w trudnych sytuacjach oraz zaspokajania różnych potrzeb. "W procesie wychowania w rodzinie czy w przedszkolu kładzie się najczęściej nacisk na tłumienie negatywnych emocji, natomiast poprzez narrację bajkową dziecko uczy się "włączać" myślenie w emocje, poprzez ich rozpoznawanie u siebie, rozumienie przyczyn pojawienia się, wiązanie z sytuacją, osobami, To pierwszy krok w rozumieniu siebie, zarządzaniu sobą." ⁸ W bajkach często dziecko odnajduje swoje marzenia, które są lekarstwem na smutną rzeczywistość, trudną dla siebie sytuację. Dziecko wierzy, że odmieni się jego zły los, jeżeli tak jak bohater bajki, stawia czoło problemom. W bajkach nie tylko dobro zwycięża zło, często osoba mała i słaba wygrywa z dużo większą i silniejszą – to budzi w dziecku nadzieję i napawa optymizmem.

Dzieciom czasami trudno jest mówić o swoich problemach, często nie potrafią zwerbalizować swoich lęków lub mają problem z ich rozpoznaniem. Poczują się więc bezpiecznie, gdy słuchając bajki, odnajdą osobę, która miała podobny problem, a potrafiła wyjść z trudnej sytuacji. „Pozytywne zakończenia bajek dają dzieciom nadzieję na pozytywne wyjście ze swoich problemów. Słuchając bajek dziecko postrzega ludzkie zachowania oraz ich konsekwencje. Dowiaduje się jakie wartości są cenione i za co spotyka nagroda lub kara. Poznaje abstrakcyjne pojęcia takie jak dobro, zło, sprawiedliwość, miłość, przyjaźń i wiele innych. Uczy się wrażliwości, zachowań prospołecznych oraz empatii.” ⁹

Bajki oraz baśnie często nazywa się literaturą pocieszenia, gdyż dzięki nim można pokrzepić serce i uczynić świat bardziej zrozumiałym. Są one pewnego rodzaju pomostem między

⁷ Molicka Maria, *Biblioterapia i bajkoterapia, Rola literatury w procesie zmiany rozumienia świata społecznego i siebie*. Media Rodzina, Poznań 2011r., s. 365

⁸ Tamże, s.363

⁹ Tamże, s.363

światem fantazji a rzeczywistością. Pasjonująca treść i cudowny świat oczarowuje dziecko, skłania do wyobrażania sobie malowniczych krajów, przeżywania losów bohatera. Tu dobro zwycięża zło, zachowany jest porządek moralny, wzorce kulturowe. "Obserwując zachowania badanych dzieci (w wieku przedszkolnym) i ich odpowiedzi powstałe pod wpływem narracji bajkowej, stwierdzono zmiany (najczęściej jakościowe) w zakresie reagowania emocjonalnego i poznawczego. Bajki zbudowały zastępcze doświadczenie i stąd można powiedzieć, że ich rola jest istotna w rozwoju dzieci."¹⁰

Bajki są więc prawdziwą skarbnicą wiedzy i powinny towarzyszyć dzieciom od najmłodszych lat.

¹⁰ Tamże, s.367